

# Co je umělecké dílo?

Úvod do uměnovědných studií

# Malé opakování

---

- ▶ Esteticismus
- ▶ Expresivismus
- ▶ Kognitivismus



- ▶ Poznání
- ▶ Krása
- ▶ Emoce

# Malé opakování

---

- ▶ M. Heidegger
- ▶ O. Wilde
- ▶ L.N. Tolstoj

...hodnota umění spočívá...

- ▶ Ve „zobrazování“ morálních hodnot
- ▶ V odhalování pravdy
- ▶ V něm samotném

# Malé opakování



# Malé opakování

---



# Pojem díla v umění

---

- ▶ Pojem umění je širší než množina uměleckých děl

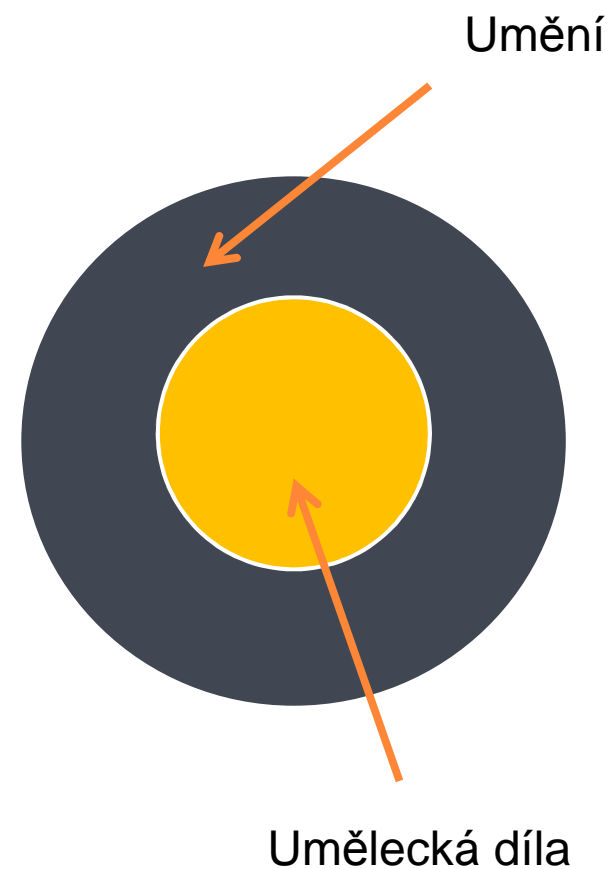
...ukázka...



# Pojem díla v umění

---

- ▶ Pojem umění je širší než množina uměleckých děl
- ▶ Existují umělecké „objekty“, jež nemají charakter „díla“
  - ▶ improvizovaný hudební koncert
  - ▶ performance
  - ▶ výtvarné „objekty“



# Pojem díla v hudbě

---

- ▶ 1537 vydal Nicolaus Listenius traktát *Musica*
  - ▶ opus perfectum et absolutum (dokonalé, uzavřené dílo)
  - ▶ písemná fixace skladatelem (notové písmo)
  - ▶ přetrvává po smrti skladatele

UZAVŘENOST – FIXACE - TRVÁNÍ





# Charakteristiky uměleckého díla

---

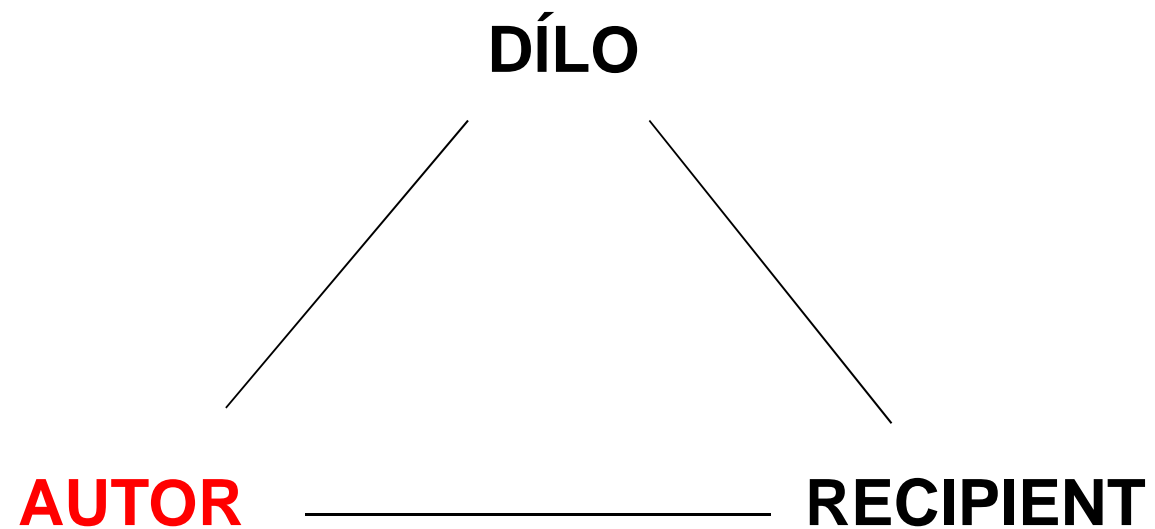
- ▶ Individuální, ve **své struktuře neopakovatelný** objekt.
- ▶ Výsledkem činnosti, **individuální práce tvůrce** – tvorba.
- ▶ Dílo **osobní výpovědí** tvůrce.
- ▶ Umělecký tvar se **vztahuje k druhovým normám** (drama, román, symfonie)
- ▶ Dílo **uzavřeným celkem** (začátek a konec v časových uměních, rám obrazu).
- ▶ **Integrovaný celek**
- ▶ Informace určená **pro recepci**.
- ▶ Nutnost **písemné či hmotné fixace**, jež je východiskem recepce či interpretace a recepce.

(Lissa, Zofia: Nové studie z hudební estetiky, 1982)



# Přístupy k problému

---



# Historická proměnlivost hranic díla

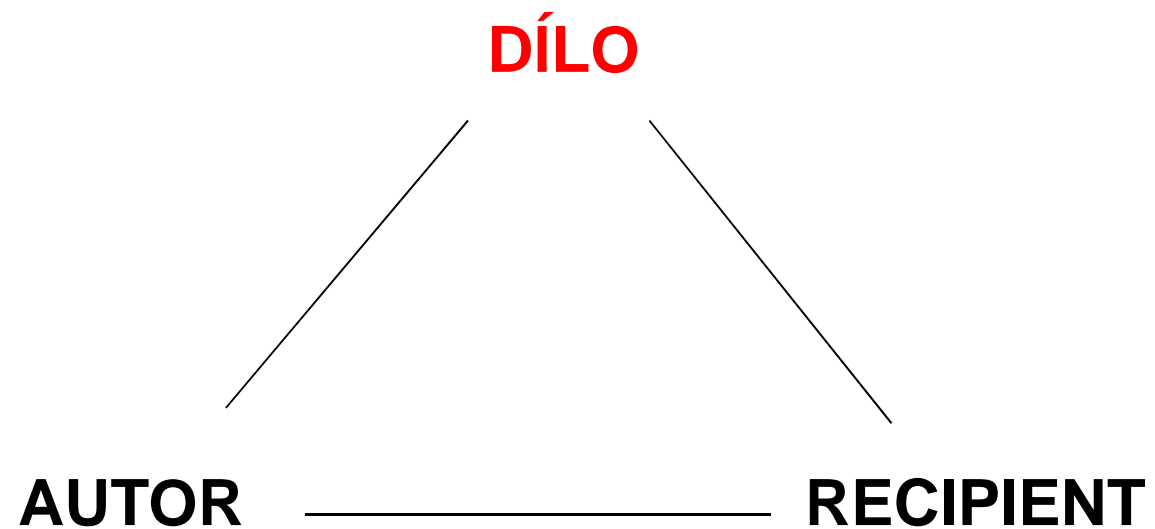
---

- ▶ Přítomnost autora v díle...?
- ▶ Přítomnost recipienta v díle...?
- ▶ Přítomnost idejí v díle...?
- ▶ Přítomnost světa v díle...?
  
- ▶ Příklad: vnímání hudby:
  - ▶ Afektivní teorie
  - ▶ Sturm und Drang – emocionálnita
  - ▶ Romantismus – hudba a absolutno
  - ▶ Hudební formalismus – hudba jako znějící pohybové formy (Eduard Hanslick: O hudební krásnu, 1854).
  - ▶ Expresionismus – výraz



# Přístupy k problému

---



# Hranice uměleckého díla

---

- ▶ Roman Ingarden: *Umělecké dílo literární* (1931)
- ▶ Z díla vylučuje:
  - ▶ autora, jeho prožitky a psychické stavy
  - ▶ prožitky, psychické stavy čtenáře
  - ▶ sféra předmětů a skutečností, které tvořily předobraz předmětů a skutečností v díle
- ▶ Metodologické důsledky
  - ▶ dílocentrická interpretace
  - ▶ zdůrazňuje autonomii a opomíjí kontexty díla
    - ▶ ruský formalismus, New Criticism, německá literární věda po 2. světové válce



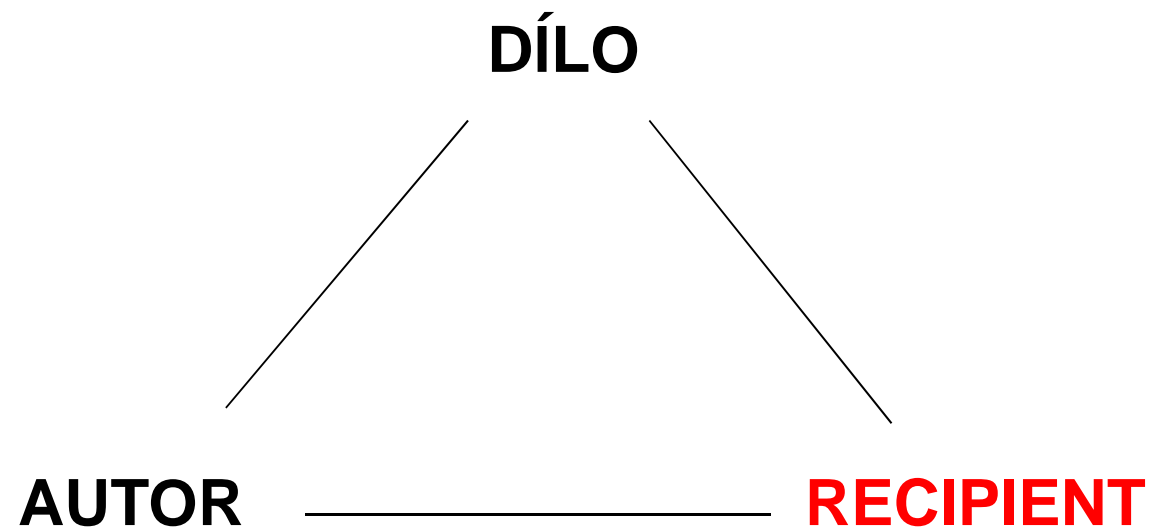
# Ruský formalismus

---

- ▶ 1915 – cca 1930
  - ▶ Roman Osipovič Jakobson
  - ▶ Peter Bogatyrev
  - ▶ Gregor Vinokurov
  
- ▶ FABULE (obsah)
- ▶ SYŽET (forma)
  - ▶ Pražský lingvistický kroužek
  - ▶ Francouzský strukturalismus
  - ▶ Teorie vyprávění – R. Barthes

# Přístupy k problému

---



# Artefakt a estetický objekt

---

## ▶ Umělecké dílo

- ▶ Artefakt – hmotné dílo

a / →

- ▶ Estetický objekt – vzniká ve vědomí vnímatele (nehmotný)

## ▶ **Nedourčenost** uměleckého díla (R. Ingarden)

- ▶ během aktu recepce dochází ke **konkretizaci** díla recipientem
- ▶ struktura díla je „nedourčená“, obsahuje „bílá místa“

## ▶ „Estetický objekt“

- ▶ Kant
- ▶ Mukařovský
- ▶ Ingarden





# Vrstvy uměleckého díla literárního

---

- ▶ R. Ingarden pro literární dílo rozlišuje:
  - ▶ vrstvu zvukové podoby slov
  - ▶ vrstvu významových celků
  - ▶ vrstvu znázorněných předmětů
  - ▶ vrstvu schematických aspektů (...nedourčenost...)
  
- ▶ Zdůrazňuje jejich polyfonní vztahy mezi vrstvami

*Ne, tady není třeba  
zacpávat si uši alpským vodopádem.  
Zde jenom ticho  
listuje ve sbírce stínových kreseb  
málokdy rušeno, aby vyhlédlo a pozorovalo  
kloboučky deště pod okapem dur akordu ...  
Krom ticha jsou tu ještě dva.  
Aby se dočkal, přízrak musí jít sám k sobě.  
Ale génius je ustavičná přítomnost ...*

---



# Vrstvy uměleckého díla

---

- ▶ Květoslav Chvatík: *Strukturální estetika* (1994, 2001)
- ▶ 3 vrstvy díla:
  - ▶ předmětná (materiální/znaky)
  - ▶ významová
  - ▶ vrstva smyslu – odkazuje mimo dílo ke kulturnímu a ideologickému kontextu

„Strakatý pes na břehu moře.“



# Problém identity díla

---

- ▶ Proměnlivost **estetických objektů** spjatých s tímtež hmotným dílem (artefaktem)
- ▶ Intersubjektivita je identita garantována:
  - ▶ Artefaktem
  - ▶ Sociálním charakterem struktury umění
    - ▶ mody recepce, stereotypy, kódy jsou sociálně normovány
- ▶ Historičnost díla – dějiny recepce
  - ▶ Recepční školy – proces čtení



# Problematika otevřenosti uměleckého díla

---

- ▶ Umberto Eco: Opera aperta (1962)
  - ▶ uzavřené dílo – středověké alegorie
    - ▶ symbolika fixována institucionálně
    - ▶ autorita pravidel čtení
  - ▶ proměna – až symbolismus 2. pol. 19. století
  - ▶ moderní umění
  - ▶ otevřenost jako neurčitost komunikace
    - ▶ neomezená ale ne libovolná interpretace

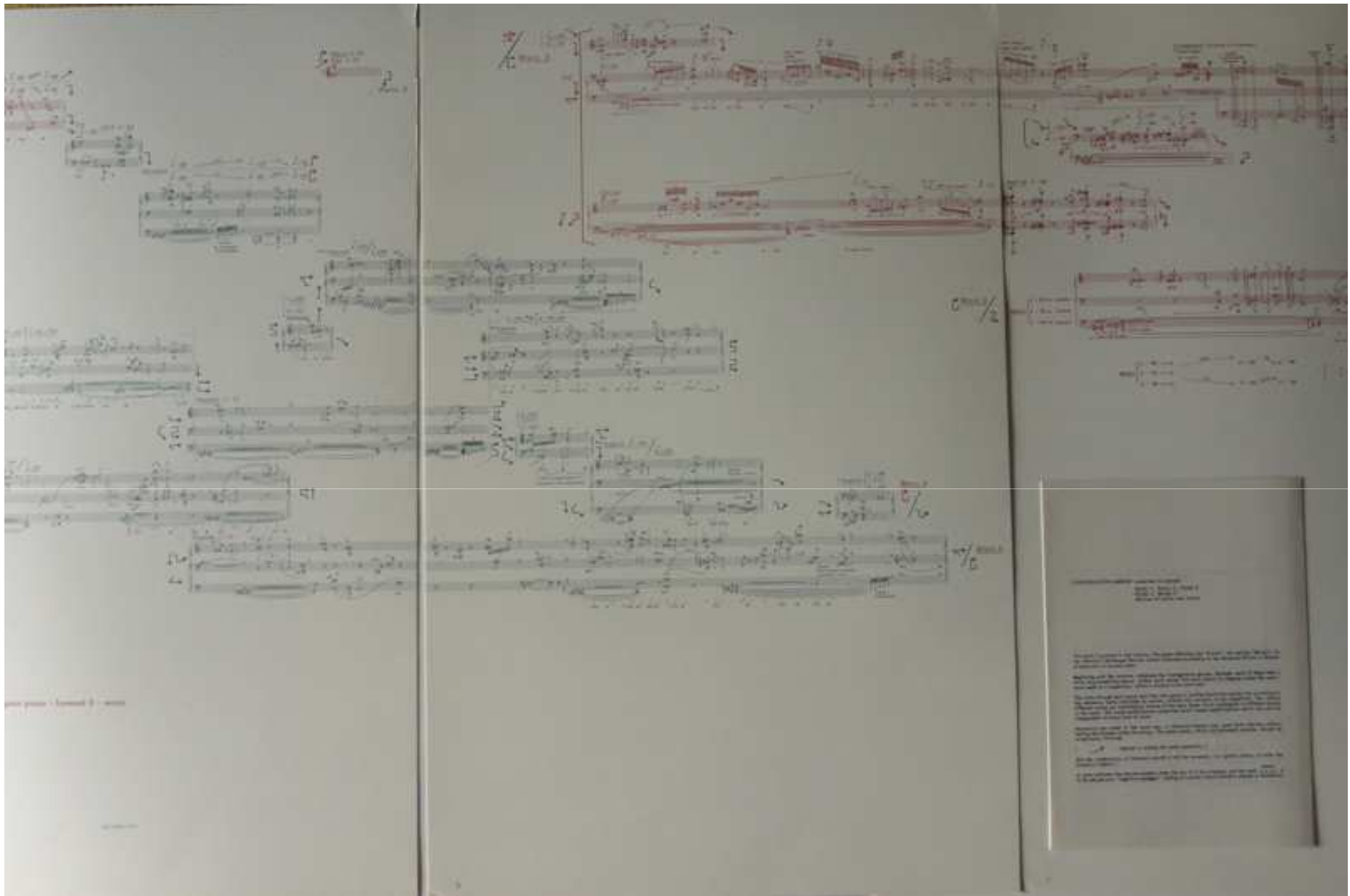


## Otevřené dílo - příklad

---

- ▶ aleatorika – typ hudební kompozice využívající prvku náhody, americký skladatel John Cage (1912-1992) užíval označení „indeterminacy“
- ▶ Karlheinz Stockhausen (1928-2007) – německý skladatel, klíčová osobnost tzv. seriální hudby
  - ▶ *Klavierstück XI* (Klavírní kus č. 11) z roku 1956 – segmenty hrány v náhodném pořadí
- ▶ Pierre Boulez (1925) – francouzský skladatel
  - ▶ *Klavírní sonáta č.3*





The image shows a page of handwritten musical notation for Pierre Boulez's 'Miroir', the third movement of his 'Troisième sonate pour piano'. The score is written in black ink on aged paper and consists of several systems of staves. The notation includes complex rhythmic patterns, dynamic markings such as 'ppp' (pianississimo), and various articulation symbols. The piece is in 3/4 time. At the bottom of the page, the title is printed in a small font: 'pierre boulez - troisième sonate pour piano - formant 3 - miroir'. The page is framed by blue dashed lines on the left and right sides.

# Přístupy k problému

---

